

Lieta C-471/24

**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar Tiesas
Reglamenta 98. panta 1. punktu**

Iesniegšanas datums:

2024. gada 3. jūlijs

Iesniedzējtiesa:

Sąd Okręgowy w Częstochowie [Čenstohovas apgabaltiesa] (Polija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2024. gada 31. maijs

Puse, kura ir ierosinājusi tiesvedību iesniedzējtiesā:

J.J.

Atbildētāja:

PKO BP S.A.

Pamatlietas priekšmets

Negodīgi līguma noteikumi – Līguma spēkā neesamība – Noteikumi par mainīgām procentu likmēm – *WIBOR* etalons

Prejudiciālā jautājuma priekšmets un juridiskais pamats

Eiropas Savienības tiesību, it īpaši Padomes Direktīvas 93/13/EEK 1. panta 2. punkta, 2. panta, 3. panta 1. un 2. punkta otrā teikuma, 4. panta 2. punkta un 6. panta 1. punkta interpretācija; LESD 267. pants.

Prejudiciālie jautājumi

a) Vai Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 1. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka ar to ir atļauts pārbaudīt līguma noteikumus par mainīgām procentu likmēm, kas balstītas uz *WIBOR* etalonu;

b) Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša, vai Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 4. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka ar to ir atļauts pārbaudīt līguma noteikumus par mainīgām procentu likmēm, kas balstītas uz *WIBOR* etalonu;

c) Ja atbilde uz pirmo un otro jautājumu ir apstiprinoša, vai Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 3. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka līguma noteikumi par mainīgām procentu likmēm, kas balstītas uz *WIBOR* etalonu, var tikt uzskatīti par tādiem, kas ir pretrunā labticīguma prasībām un rada būtisku nelīdzsvarotību pušu līgumiskajās tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājam, tādēļ, ka patērētājs nav pienācīgi informēts, ka viņš ir pakļauts mainīgu procentu likmju riskam, tostarp jo īpaši tādēļ, ka nav norādīts, kā tiek noteikts etalons, uz kuru balstās mainīgas procentu likmes, un kādas neskaidrības ir saistītas ar tā nepārredzamību, kā arī tādēļ, ka šis risks ir nevienmērīgi sadalīts starp līgumslēdzējām pusēm;

d) Ja atbilde uz iepriekšējiem jautājumiem ir apstiprinoša, vai Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 6. panta 1. punkts, to lasot kopsakarā ar 3. panta 1. punktu un 2. punkta otro teikumu, kā arī 2. pantu, ir jāinterpretē tādējādi, ka gadījumā, ja līguma noteikums par mainīgām procentu likmēm, kas balstītas uz *WIBOR* etalonu, tiek atzīts par negodīgu, var turpināt būt spēkā tāds līgums, kurā kredīta pamatsummas procentu likme ir balstīta uz otru līgumā ietverto procentu likmes sastāvdaļu, proti, fiksētu bankas peļņas daļu, kā rezultātā kredīta procentu likme tiks mainīta no mainīgas uz fiksētu.

Atbilstošās Kopienas tiesību normas

A. Līgums par Eiropas Savienības darbību: 169. panta 1. punkts

B. Eiropas Savienības Pamattiesību harta: 38. pants

C. Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos: 4., 13., 21., 24. apsvērumi, 1. panta 2. punkts, 3. panta 1. punkts, 4. panta 2. punkts, 6. panta 1. punkts, 7. panta 1. punkta 1. apakšpunkta j) daļa, kā arī pielikuma “3. panta 3. punktā minētie noteikumi” 2. punkta b) apakšpunkts.

D. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/1011 (2016. gada 8. jūnijs) par indeksiem, ko izmanto kā etalonus finanšu instrumentos un finanšu līgumos vai ieguldījumu fondu darbības rezultātu mērīšanai, un ar kuru groza Direktīvu 2008/48/EK, Direktīvu 2014/17/ES un Regulu (ES) Nr. 596/2014: 1., 5., 6., 8., 10., 20., 26., 27., 63., 71. apsvērumi; 2. panta 1. punkts, 3. panta 1. punkta 3. apakšpunkts, 3. panta 1. punkta 7. apakšpunkta d) daļa, 20. panta 1. punkts

E. Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2019/482 (2019. gada 22. marts), ar kuru groza Īstenošanas regulu (ES) 2016/1368, ar ko saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu izveido finanšu tirgos izmantotu kritiski svarīgu etalonu sarakstu: 1., 2., 4. apsvērumus un pielikums

F. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/48/EK (2008. gada 23. aprīlis) par patēriņa kredītņēmumiem un ar ko atceļ Direktīvu 87/102/EEK: 10. panta 2. punkta f) apakšpunkts, 3. panta j) punkts.

G. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/17/ES (2014. gada 4. februāris) par patēriņa kredītņēmumiem saistībā ar mājokļa nekustamo īpašumu, ar ko groza Direktīvas 2008/48/EK un 2013/36/ES un Regulu (ES) Nr. 1093/2010: 4. panta 3. punkts, 4. panta 16. punkts, 11. panta 1. punkts, 11. panta 2. punkta c) apakšpunkts, 11. panta 3. punkts, 11. panta 5. punkts, 13. panta 1. punkta e) un ea) apakšpunkts

Atbilstošās valsts tiesību normas

A. 1964. gada 23. aprīļa *Ustawa – Kodeks cywilny* [Civilkodeksa likums] (2020. gada *Dz.U.*, 1740. poz., ar grozījumiem (turpmāk tekstā – “Civilkodekss”)

a) Patērētājs ir jebkura fiziska persona, kura noslēdz tiesisku darījumu ar komersantu nolūkā, kas nav tieši saistīts ar tās komercdarbību vai – attiecīgi – profesionālo darbību (221. pants).

b) Tiesisks darījums, kurš ir pretrunā likumam vai kura mērķis ir apiet likumu, nav spēkā, ja vien attiecīgajā tiesību normā nav paredzēts citādi, it īpaši, ja tajā ir paredzēts, ka spēkā neesošie tiesiskā darījuma noteikumi tiek aizstāti ar atbilstošajām likuma normām (58. panta 1. punkts).

c) Tiesisks darījums nav spēkā, ja tas ir pretrunā sociālajām normām (58. panta 2. punkts).

d) Ja nav spēkā tikai tiesiska darījuma daļa, pārējā darījuma daļa ir spēkā, ciktāl no apstākļiem neizriet, ka bez spēkā neesošajiem noteikumiem darījums netiktu izpildīts (58. panta 3. punkts).

e) Līgumslēdzējas puses var brīvi noteikt tiesiskās attiecības, ja to saturs un mērķis nav pretrunā attiecību, likumu vai sociālo normu īpatnībai (būtībai) (353.¹ pants).

f) Procenti par naudas summu ir maksājami tikai tad, ja tas izriet no tiesiskā darījuma vai likuma, tiesas nolēmuma vai citas kompetentās iestādes lēmuma (359. panta 1. punkts).

- g) Ja procentu apmērs nav noteikts citādi, maksājami ir likumiskie procenti tādā apmērā, kas atbilst Polijas Nacionālās bankas atsauces likmei un 3,5 procentpunktiem (359. panta 2. punkts).
- h) Maksimālais procentu apmērs, kas izriet no tiesiskā darījuma, nedrīkst gada laikā pārsniegt likumisko procentu divkāršo apmēru (maksimālie procenti) (359. panta 2.¹ punkts).
- i) Ja procentu summa, kas izriet no tiesību akta, pārsniedz maksimālos procentus, maksājami ir maksimālie procenti (359. pants 2.² punkts).
- j) Ar līguma noteikumiem nedrīkst ne izslēgt, ne ierobežot tiesību normas par maksimālajiem procentiem arī tad, kad tiek piemēroti ārvalstu tiesību akti. Šajā gadījumā piemēro likuma noteikumus (359. panta 2.³ punkts).
- k) Tieslietu ministrs ar paziņojumu Polijas Republikas Oficiālajā Vēstnesī “Monitor Polski” paziņo likumisko procentu summu (359. panta 4. punkts).
- l) Patēriņa līguma noteikumi, kuri nav individuāli saskaņoti, patērētājam nav saistoši, ja tie viņa tiesības un pienākumus nosaka pretēji labiem tikumiem, acīmredzami neievērojot viņa intereses (nepieļaujami līguma noteikumi). Tas neattiecas uz noteikumiem par pušu pamatpienākumiem, it īpaši cenu vai atlīdzību, ja tie ir nepārprotami formulēti (385.¹ panta 1. punkts).
- m) Ja kāds līguma noteikums patērētājam nav saistošs saskaņā ar 1. punktu, pārējā daļā līgums turpina būt pusēm saistošs (385.¹ panta 2. punkts).
- n) Patēriņa līguma noteikumi, kuri nav individuāli saskaņoti, ir tie līguma noteikumi, kuru saturu patērētājs nav varējis konkrēti ietekmēt. Runa it īpaši ir par līguma noteikumiem, kas pārņemti no standarta līguma, ko līgumslēdzējs ir piedāvājis patērētājam (385.¹ panta 3. punkts).
- o) Pienākums pierādīt, ka noteikums ir ticis atsevišķi saskaņots, ir tai pusei, kura uz to atsaucas (385.¹ panta 4. punkts).
- p) Līguma noteikuma saderība ar labiem tikumiem tiek novērtēta attiecībā uz situāciju līguma slēgšanas brīdī, ņemot vērā tā saturu, tā noslēgšanas apstākļus, kā arī citus līgumus, kas ir saistīti ar līgumu, kura noteikumi tiek vērtēti (385.² pants).

B. 1997. gada 29. augusta *Ustawa – Prawo bankowe* [Banku likums] (2023. gada *Dz.U.*, 2488. poz., ar grozījumiem).

- a) Ar kredītlīgumu banka apņemas nodot aizņēmēja rīcībā uz līgumā noteikto laiku naudas summu, kas paredzēta noteiktam mērķim, un aizņēmējs apņemas to izmantot saskaņā ar līgumā paredzētajiem nosacījumiem, noteiktos termiņos atmaksāt izmantotā kredīta summu, kurai pieskaitīti procenti, un samaksāt komisijas naudu par kredīta piešķiršanu (69. panta 1. punkts).

b) Kredītliġumam jābūt noformētam rakstveidā un tajā jo īpaši jānorāda kredīta procentu likme un tās grozīšanas nosacījumi (69. panta 2. punkta 5. apakšpunkts).

C. 2017. gada 23. marta *Ustawa o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami* [Likums par hipotekāro kredītu un hipotekāro kredītu starpnieku un aģentu uzraudzību] (2022. gada *Dz.U.*, 2245. poz., ar grozījumiem).

a) Hipotekārā kredīta likme – likme, kas izteikta kā fiksēti vai mainīgi procenti, ko katru gadu piemēro atbilstīgi kredītliġumam izmaksātai kredīta summai (4. panta 21. punkts).

b) Kreditoram, hipotekārā kredīta starpniekam un aģentam ir pienākums patērētājam pastāvīgā informācijas nesējā vai elektroniskā veidā jebkurā laikā darīt zināmu precīzu un saprotamu vispārīgu informāciju par hipotekārā kredīta liġumu, tostarp sniegt vismaz šādu informāciju:

i. hipotekārā kredīta liġumu gadījumā, kuros kā atsauci izmanto etalonu –, etalonu nosaukumi un to administratori, kā minēts 3. panta 1. punkta 6. apakšpunktā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) 2016/1011 (2016. gada 8. jūnijs) par indeksiem, ko izmanto kā etalonus finanšu instrumentos un finanšu liġumos vai ieguldījumu fondu darbības rezultātu mērīšanai, un ar kuru groza Direktīvu 2008/48/EK, Direktīvu 2014/17/ES un Regulu (ES) Nr. 596/2014, kā arī iespējamā ietekme uz patērētāju (10. panta 1. punkta 5) apakšpunkts);

ii. pieejamās hipotekārā kredīta likmes veidi, norādot, vai tā ir hipotekārā kredīta fiksēta vai mainīga likme, vai abējādas, pievienojot īsu hipotekārā kredīta fiksēto un mainīgo procentu likmju raksturlielumu aprakstu, tostarp ar tām saistīto ietekmi uz patērētāju (10. panta 1. punkta 6. apakšpunkts).

c) Pirms hipotekārā kredīta liġuma noslēgšanas kreditoram, hipotekārā kredīta starpniekam un aģentam ir pienākums patērētājam pastāvīgā informācijas nesējā sniegt personalizētu informāciju, kas nepieciešama, lai salīdzinātu tirgū pieejamos hipotekāros kredītus, novērtētu šādu kredītu ņemšanas ietekmi un pieņemtu informētu lēmumu par patērētāja hipotekārā kredīta liġuma noslēgšanu (11. panta 1. punkts).

d) Šī panta 1. punktā minēto informāciju kreditors, hipotekārā kredīta starpnieks un aģents sniedz hipotekārā kredīta informācijas veidlapā, kuras paraugs ir noteikts likuma 1. pielikumā (11. panta 2. punkts).

e) Hipotekārā kredīta liġumā ir norādīti 1997. gada 29. augusta Banku likuma 69. panta 2. punktā uzskaitītie elementi, kā arī procentu likmes noteikšanas veidi un noteikumi, saskaņā ar kuriem tiek aprēķināta kredīta pamatsumma un kredīta ikmēneša maksājumu apmērs (29. panta 1. punkta 8. apakšpunkts).

f) Ja puses nav vienojušās par fiksētu hipotekārā kredīta procentu likmi, 1. punkta 8. apakšpunktā minēto procentu likmes noteikšanas metodi nosaka kā

etalona vērtību un hipotekārā kredīta līgumā noteikto peļņas daļu (29. panta 2. punkts).

Īss pamatlīstas faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

2019. gada 1. augustā starp *PKO BP S.A.* un J.J. tika noslēgts hipotekārā kredīta līgums ar mainīgu procentu likmi par summu 413 436,69 PLN apmērā. Kā etalons tika norādīts *WIBOR 6M*. Līguma noslēgšanas dienā kredīta gada procentu likme (t. i., etalona un *PKO BP S.A.* peļņas daļas summa) bija 3,64 %, bet faktiskā gada procentu likme līguma noslēgšanas dienā bija 4,29 %. Pirms līguma parakstīšanas J.J. tika sagatavotas veidlapas, kurās bija ietverta informācija par riskiem, kas saistīti ar mainīgo procentu likmi, un simulācijas, kuras parādīja saistību starp procentu likmes izmaiņām un maksājamā kredīta ikmēneša maksājuma izmaiņām. Atsevišķā dokumentā tika sniegta informācija par procentu likmju risku. Prasītājs netika informēts par to, kā tiek noteikts *WIBOR* etalons, kādi faktori ietekmē tā apmēru un ka atbildētājas bankas sniegtā informācija ietekmē šīs likmes noteikšanu. Saskaņā ar līgumu banka informēja aizņēmēju, ka viņš uzņemas procentu likmes risku, kas saistīts ar kredīta ikmēneša maksājuma palielināšanos etalona pieauguma gadījumā, tostarp par etalona būtisku izmaiņu vai publicēšanas pārtraukšanas risku un no tā izrietošajām sekām. Saskaņā ar līgumu etalons ir procentu likme, ko kopā ar peļņas daļu izmanto, lai noteiktu kredīta procentu likmi. Izmaksājot visu kredīta summu, aizņēmējam ir tiesības pieprasīt mainīt kredīta procentu likmi no *WIBOR 6M* etalona uz fiksētu pamatlikmi, kas piemērojama noteiktā tās darbības termiņā. Lai mainītu procentu likmi, ir jānoslēdz papildlīgums. *WIBOR 6M* ir Polijas starpbanku tirgus sešu mēnešu PLN noguldījumu etalons, kas noteikts saskaņā ar noteikumiem par *WIBID* un *WIBOR* etaloniem un publicēts šī etalona administratora informatīvajā tīmekļa vietnē. Saskaņā ar līgumu *PKO BP S.A.* par kredītu iekasē procentus ar mainīgu gada procentu likmi, kuras apmērs tiek noteikts dienā, kad sākas pirmais un nākamie sešu mēnešu etalona darbības termiņi, un to veido etalona un *PKO BP* peļņas daļas summa. Pirmais etalona termiņš var būt īsāks, un tas sākas nākamajā dienā pēc kredīta vai tā pirmās izmaksas dienas. Pirmā etalona darbības termiņa beigas iekrīt pēdējā kredīta ikmēneša maksājuma un procentu maksājuma dienā pirms pirmā sešu mēnešu etalona darbības termiņa beigām. Turpmākie sešu mēnešu etalona darbības termiņi beidzas dienā pirms dienas, kas pēc datuma atbilst dienai, kurā sākās iepriekšējais sešu mēnešu etalona darbības termiņš. Etalona izmaiņas tiek veiktas kredīta ikmēneša maksājuma un procentu maksājuma dienā, un procenti saskaņā ar jauno etalonu tiek aprēķināti, sākot ar nākamā dienu pēc maksājuma dienas. Etalona apmēra izmaiņas maina kredīta procentu likmi par tādu pašu procentpunktu skaitu.

Ar 2022. gada 2. augusta vēstuli J.J. pārstāvis iesniedza sūdzību Bankai, kurā viņš apstrīdēja līguma noteikumu par mainīgu procentu likmi likumību. Banka sūdzību noraidīja. 2023. gada 20. septembrī tika parakstīts kredītlīguma papildlīgums Nr. 1, lai mainītu kredīta ikmēneša maksājuma atmaksas termiņu, mainītu kredīta pilnīgas atmaksas datumu un pievienotu

pielikumu, kurā tika noteikta kārtība, kas jāievēro, ja būtiski mainās vai tiek pārtraukta etalona izstrādāšana.

Ar 2023. gada 18. septembra prasības pieteikumu J.J. lūdza piespriest atbildētājai bankai samaksāt naudas summu un atzīt, ka atsevišķi hipotekārā kredīta līguma ar mainīgu procentu likmi noteikumi, ciktāl tie attiecas uz *WIBOR*, ir nepieļaujami līguma noteikumi un nav saistoši prasītājam (ir spēkā neesoši attiecībā pret prasītāju) no līguma noslēgšanas brīža. Viņš pakārtoti lūdza piespriest atbildētājai samaksāt viņam naudas summu un atzīt par spēkā neesošiem no līguma noslēgšanas brīža atsevišķus kredītlīguma noteikumus tiktāl, ciktāl tie attiecas uz *WIBOR*. Tāpat prasītājs lūdza piespriest atbildētājai atlīdzināt viņa tiesāšanās izdevumus. Atbildot uz prasības pieteikumu, atbildētāja banka lūdza prasību noraidīt pilnībā.

Pamatlietas dalībnieku galvenie argumenti

*Pēc prasītāja domām, viņam netika piedāvāta nekāda reāla alternatīva attiecībā uz citu etalonu vai līgumu ar fiksētu vai periodiski fiksētu procentu likmi. Kredītlīguma mainīgo procentu likmi atbildētāja bija norādījusi kā visizdevīgāko no prasītāja interešu viedokļa, kā arī kā pieejamu un viegli iegūstamu. Prasītājam netika sniegta ticama, saprotama un izsmeloša informācija par riskiem, kas saistīti ar kredītlīguma ar mainīgu procentu likmi noslēgšanu, informācija par *WIBOR* indeksa noteikšanu, tostarp par jautājumiem, kas saistīti ar tās aprēķināšanu, jo īpaši par to, ka *WIBOR* likmi nosaka tikai un vienīgi bankas, kuras izsniedz kredītus patērētājiem, tostarp atbildētāja banka. Tādējādi atbildētājai bankai ir reāla iespēja brīvi noteikt prasītāja saistības, jo īpaši tās palielināt, neatkarīgi no starpbanku tirgū esošiem ekonomiskajiem apstākļiem un konkrētas ekonomiskās realitātes. Pēc prasītāja domām, atbildētājai bija reāla iespēja brīvi noteikt prasītāja saistības, it īpaši tās palielināt, neatkarīgi no starpbanku tirgū esošiem ekonomiskajiem apstākļiem un konkrētas ekonomiskās realitātes. Tajā pašā laikā prasītājam nebija nekādas iespējas kontrolēt šīs saistības noteikšanas pareizību, kā arī nebija ietekmes uz to, vai atbildētāja šīs darbības veic pareizi. Savukārt noteikumos par mainīgu procentu likmi būtu jānorāda objektīvi rādītāji, kurus neviena no pusēm nevar kontrolēt. Prasītājs apgalvoja, ka atbildētāja katrā līguma izpildes mēnesī no viņa nepamatoti iekasēja pārmērīgu maksu, lai refinansētu atbildētājas izmaksas, kas saistītas ar prasītāja rīcībā nodoto līdzekļu iegūšanu un (paslēpta bankas peļņas daļa). Prasītāja ieskatā, līguma formulējums, ciktāl tajā ir atsauce uz *WIBOR* etalonu, nekādā veidā neļauj viņam novērtēt uzņemto saistību ekonomiskās sekas, jo viņam nav paskaidrots, ko šis etalons atspoguļo. Prasītājs uzskata, ka *WIBOR* ir autonomas līguma noteikums, ko var atcelt, neapdraudot kredītlīguma būtību.*

Savukārt atbildētāja apgalvoja, ka prasītājam nav tiesiskās intereses celt prasību. Tā arī izvirzīja iebildumu, ka prasījums nav pierādīts. Pamatojot savu

nostāju, tā noliedza lielāko daļu no prasītāja minētajiem apstākļiem. Tā norādīja, ka banka nevar noteikt *WIBOR* etalonu, bankas nav manipulējušas ar šo likmi vai starp tām nav bijusi vienošanās par likmes noteikšanu. Paredzot līgumā *WIBOR* etalonu, banka īstenoja likumā noteiktās prasības. Tā apstrīdēja prasītāja apgalvojumus par *WIBOR* etalona noteikšanas pārķāpumiem, tā neatbilstību faktiskajiem darījumiem, kā arī tā manipulāciju risku. Tā norādīja, ka prasītājs tika pareizi informēts par riskiem, kas saistīti ar mainīgo procentu likmi, un ka no prasītāja bija atkarīgs, vai viņš vēlas noslēgt šāda veida kredītlīgumu. Tā noliedza, ka mainīgā procentu likme atbilst tikai banku ekonomiskajām interesēm. Tā norādīja, ka kredītlīguma noteikumi par procentu likmi ir galvenais pušu izpildījuma priekšmets. Turklāt procentu likme tika apspriesta starp pusēm vismaz attiecībā uz peļņas daļas apmēru. Tā norādīja, ka apstākļi, no kuriem ir atkarīga procentu likmes maiņa, ir norādīti līgumā. Visbeidzot, tā noliedza, ka mainīgās procentu likmes mehānisms ir negodīgs noteikums, it īpaši, ka šo mehānismu reglamentējošie noteikumi bija pretrunā labiem tikumiem vai kaitēja patērētāja interesēm.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pamatojuma izklāsts

- 1 Līdz šim gan *Sąd Najwyższy* [Augstākā tiesa], gan EST nav paidušas nostāju par iespēju izvērtēt ar etaloniem saistītu līguma noteikumu iespējamo negodīgumu. Lai gan EST spriedumos C-125/18, C-655/20, C-143/13 un C-265/22 ir paudusi nostāju par noteikumiem par mainīgu procentu likmi, līguma noteikumi jo īpaši attiecās uz tā sauktajiem BMR regulā minētajiem kritiski svarīgiem etaloniem. Tomēr procentu likmes noteikšana saskaņā ar abiem norādītajiem kritērijiem būtiski atšķiras viena no otras, tāpēc abiem veidiem nav iespējams piemērot vienādus vērtēšanas kritērijus.
- 2 Attiecībā uz *pirmo prejudiciālo jautājumu* vispirms ir jānoskaidro, vai attiecīgie noteikumi var tikt izvērtēti Direktīvas 93/13 gaismā, ņemot vērā tās 1. panta 2. punktā paredzēto izņēmumu. No Likuma par hipotekāro kredītu noteikumiem izriet, ka gadījumā, ja puses nav vienojušās par fiksētu hipotekārā kredīta procentu likmi, 1. punkta 8. apakšpunktā minēto procentu likmes noteikšanas metodi nosaka kā etalona vērtību un hipotekārā kredīta līgumā noteikto peļņas daļas apmēru (29. panta 2. punkts). Tāpēc līgumā noteiktā metode kredīta ikmēneša maksājuma procentu likmes noteikšanai atbilst likumā noteiktajām normām. Nav apstrīdams, ka *WIBOR* ir etalons, kas minēts citētajā noteikumā [kā tas cita starpā izriet no Komisijas Īstenošanas regulas (ES) 2016/1368 par *WIBOR* atzīšanu par kritiski svarīgu etalonu]. Līdz ar to šāds līguma noteikumu par mainīgas procentu likmes noteikšanu formulējums nav pakļauts Direktīvas 93/13 noteikumu vērtējumam, ņemot vērā tās izslēgšanu 1. panta 2. punktā. Tāpat ir jāmin, ka 2020. gada 3. martā spriedumā C-125/18, *MARC GÓMEZ DEL MORAL GUASCH* pret *BANKIA SA*. EST ir atzinusi, ka Direktīvas 93/13 1. panta 2. punkts ir interpretējams tādējādi, ka šīs direktīvas piemērošanas jomā ietilpst patērētāja un pārdevēja vai piegādātāja noslēgta hipotekārā aizdevuma līguma noteikums,

kurā ir paredzēts, ka aizdevumam piemērojamā procentu likme ir balstīta uz vienu no oficiālajiem atsauces indeksiem, kas ir paredzēti valsts tiesiskajā regulējumā un ko kredītiestādes var piemērot hipotekārajiem aizdevumiem, ja šajā tiesiskajā regulējumā nav paredzēta ne šī indeksa obligāta piemērošana neatkarīgi no līgumslēdzēju pušu izvēles, ne tā papildu piemērošana gadījumā, ja nav atšķirīgas vienošanās starp šīm pašām pusēm. Tomēr minētajā spriedumā minētā situācija šajā gadījumā nevar rasties, jo pienākums izmantot etalonu mainīgas procentu likmes piemērošanas gadījumā ir skaidri minēts Likuma par hipotekāro kredītu. Turklāt šajā gadījumā tiek piemērots kritiski svarīgs etalons BMR regulas izpratnē. Tādējādi šķiet, ka šāda etalona piemērošana nav dispozitīva, un tikai tad saskaņā ar iepriekš citēto spriedumu būtu atļauts izvērtēt līguma noteikumu, ar kuru līgumā ir noteikts šis etalons. Turklāt patērētāju aizsardzība kritiski svarīga etalona izmantošanas gadījumā ir daudz augstāka nekā iepriekš minētajā spriedumā minētā etalona gadījumā, ņemot vērā BMR regulas noteikumus, kuri sīki reglamentē etalona noteikšanas noteikumus, prasības šāda etalona administratoram un bargas sankcijas par etalona noteikšanas noteikumu neievērošanu. Tomēr rodas šaubas par to, vai šādas interpretācijas pieņemšana neradītu situāciju, kurā nebūtu iespējams izvērtēt šos noteikumus no patērētāju interešu apdraudējuma viedokļa, jo viņiem tiek piedāvāti produkti ar mainīgu procentu likmi, kura ir balstīta uz etalonu, kurš, viņuprāt, ir balstīts uz nepārredzamiem nosacījumiem, nepārprotami dodot priekšroku kredītiestādēm un tādējādi pakļaujot patērētājus ar to saistītajiem riskiem. Šādā situācijā visi prasītāja argumenti kļūtu nebūtiski, un tādējādi patērētājiem tiktu liegta reāla aizsardzība pret iespējami negodīgiem noteikumiem. Lai gan ES tiesību aktu (BMR regula), kā arī valsts tiesību aktu (Civilkodekss, Likums par hipotekāro kredītu) noteikumi nepārprotami pieļauj iespēju ar patērētājiem noslēgtos līgumos ietvert noteikumus par mainīgu procentu likmi, tomēr būtu jāapsver, vai līdzšinējā finanšu pakalpojumu sniedzēju prakse, kuri galvenokārt (līdz pat 90 % gadījumu) piedāvā produktus ar mainīgām procentu likmēm, patērētājam nav iespējas izvairīties no mainīgas procentu likmes riskiem, pat ja kredīts tiek piešķirts ar ļoti zemām procentu likmēm un ar reālu tās būtiska pieauguma iespējamību. Tādējādi patērētājiem tiek liegta reāla iespēja izvēlēties piedāvājumu, kas atbilst viņu gaidām, un it īpaši iespēja izvairīties no mainīgas procentu likmes riska, neatkarīgi no tā, vai arī fiksēta procentu likme patērētājam rada risku. Tādējādi līguma noteikumu atzīšana par tādiem, kas noteikti Direktīvas 1. panta 2. punktā, padarītu neiespējamu šādas situācijas izvērtēšanu. Ar to saistītā problēma attiecas uz to, cik lielā mērā civillietu tiesai ir saistošs iepriekš pieņemts galīgs administratīvais lēmums. Uz *WIBOR* etalonu šobrīd faktiski attiecas BMR regulas ierobežojošie noteikumi, no kuriem lielākā daļa ir spēkā kopš 2018. gada 1. janvāra. Saskaņā ar šīs regulas noteikumiem, lai piešķirtu atļauju pārvaldīt noteiktus etalonus, kurus pēc tam izmantos finanšu instrumentos un līgumos, nepieciešams saņemt administratīvo lēmumu, ko attiecīgā procedūrā pieņem kompetentā iestāde (BMR regulas 34. un turpmākie panti). Valsts tiesu judikatūrā tiek pieņemts, ka, tiklīdz administratīvais lēmums kļūst galīgs, tas ir saistošs visām tiesām civilprocesā, kas principā izslēdz tā izdošanas pareizības pārbaudes pieņemamību. Pat ja galīgs administratīvais lēmums ietekmē civiltiesiskās attiecības, tā iespējamā

pārskatīšana tiesā ir izņēmuma rakstura un aprobežojas tikai ar tādu tālejošu procesuālu nepilnību konstatēšanu, kuras diskvalificē lēmumu kā administratīvo aktu. Tādējādi, ja *Komisja Nadzoru Finansowego* [Finanšu uzraudzības komisija] savas kompetences ietvaros ir pieņēmusi galīgu lēmumu atļaut *WIBOR* etalona pārvaldīšanu, jo tā administratīvās procedūras gaitā ir konstatējusi, ka tas atbilst visām BMR regulā noteiktajām prasībām (2020. gada 16. decembra lēmums, Finanšu uzraudzības komisijas 2020. gada 17. decembra Oficiālais Vēstnesis Nr. 32/2020), tad tiesa nevar – tostarp piemērojot Civilkodeksa 385.¹ panta nosacījumus –, pati konstatēt faktus, kas noved pie tā, ka tiek pārbaudīts, cik lielā mērā *WIBOR* etalona apmērs ir balstīts uz faktiskiem darījumiem un cik lielā mērā tas ir balstīts uz cita veida ievaddatiem, ko galvenokārt apstrīd prasītājs. Ar to, ka galīgs administratīvais lēmums ir saistošs, no pārskatīšanas tiesā tiek izslēgti etalona aprēķināšanas nosacījumi, jo administratīvās iestādes lēmumā ir iepriekš noteikta šī etalona metodikas atbilstība vispārēji piemērojamām tiesību normām (BMR regulai).

- 3 Attiecībā uz *otro prejudiciālo jautājumu* ir jāizvērtē, vai līguma noteikumu par mainīgas procentu likmes noteikšanas metodi izvērtēšana ir pretrunā Direktīvas 4. panta 2. punktam, saskaņā ar kuru noteikumu negodīguma novērtējums neattiecas ne uz līguma galvenā priekšmeta definīciju, ne arī ar cenas un atlīdzības atbilstīgumu pakalpojumiem vai precēm, kas par to saņemtas, ciktāl šie noteikumi ir vienkāršā, skaidri saprotamā valodā. 2015. gada 26. februāra spriedumā, C-143/13, *MATEI*, EST skaidri atbalstīja iespēju pārbaudīt, vai šādi līguma noteikumi nav negodīgi, nospriežot, ka Direktīvas 93/13 par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 4. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka jēdzieni “līguma galvenais priekšmets” un “cenas un atlīdzības, no vienas puses, atbilstīgums pakalpojumiem vai precēm, kas par to saņemtas, no otras puses”, principā neaptver līguma noteikumu veidus, kas ietverti aizdevuma līgumos, kuri ir noslēgti starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju, ar kuriem kreditoram noteiktos apstākļos ir atļauts vienpusēji grozīt procentu likmi. Turklāt EST ir norādījusi, ka valsts tiesai tiesību šāda minēto līguma noteikumu kvalifikācija ir jāpārbauda, ņemot vērā attiecīgo līgumu veidu, vispārējo sistēmu un nosacījumus, kā arī juridisko un faktisko kontekstu, kurā tie ietilpst. Tomēr minētais spriedums bija balstīts uz atšķirīgiem faktiem, jo lietā C-143/13 aplūkotajā kredītlīgumā banka paturēja tiesības mainīt pašreizējo procentu likmi, ja finanšu tirgū notiktu būtiskas izmaiņas, un šādā situācijā tai bija jāinformē aizņēmējs par jauno procentu likmi. Tomēr šajā gadījumā procentu likmes izmaiņas bija atkarīgas tikai no līgumā paredzētā etalona izmaiņām. Tāpēc var uzskatīt, ka procentu likmes izmaiņas bija atkarīgas no ar kreditoru nesaistīta faktora, jo ne jau kreditors noteica etalona apmēru, tādējādi izmaiņas nebija atkarīgas tikai no vienas no kredītlīguma līgumslēdzējas puses gribas. Lai gan procentu likme varēja mainīties arī bankas peļņas daļas palielinājuma dēļ, līgumā bija skaidri noteikti apstākļi, kādos banka varēja palielināt peļņas daļu, un norādīta summa, par kādu peļņas daļa varēja tikt palielināta. Citētajā EST spriedumā izklāstīto argumentāciju nevar pilnībā attiecināt uz šīs lietas faktiem. Nevajadzētu aizmirst arī to, ka spēkā esošajos Banku likuma noteikumos ir skaidri norādīts, ka kredītlīgumā ir jāietver noteikumi par procentu likmes apmēru un tās maiņas kārtību (Banku likuma

69. panta 2. punkta 5. apakšpunkts), savukārt Likuma par hipotekāro kredītu noteikumos ir skaidri noteikts šo līguma noteikumu formulējums (Likuma par hipotekāro kredītu 29. panta 2. punkts). Līdz ar to kreditoram, nosakot līguma noteikumus šajā sakarā, nav rīcības brīvības to formulēšanā.

- 4 Nākamais izlemjamais jautājums ir par to, vai šie noteikumi ir izklāstīti vienkāršā un saprotamā valodā, ņemot vērā, ka saskaņā ar iepriekšējos EST spriedumos pausto nostāju prasība, lai līguma noteikums būtu formulēts vienkāršā un skaidri saprotamā valodā ir saistīta ar nosacījumu, ka aizdevuma līgumu gadījumā finanšu iestādēm ir jāsniedz aizņēmējiem pietiekama informācija, lai tie varētu pieņemt labi informētus un piesardzīgus lēmumus (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u. c., C-186/16, EU:C:2017:703, 51. punkts). Jo īpaši, vai patērētājam ir bijuši darīti zināmi visi elementi, kas var ietekmēt viņa saistību apjomu un kas viņam ļauj novērtēt aizņēmuma kopējās izmaksas (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u. c., C-186/16, EU:C:2017:703, 47. punkts un tajā minētā judikatūra). Atbilstīgie elementi, kas valsts tiesai ir jāņem vērā, kad tā veic šajā ziņā vajadzīgās pārbaudes, ir ne tikai tās informācijas saturs, kuru kreditors ir sniedzis, apspriežot attiecīgo aizdevuma līgumu, bet arī tas, ka galvenie elementi, kas attiecas uz atsaucē indeksa aprēķinu, ir viegli pieejami, jo tie ir publicēti (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2020. gada 3. marts, *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 52., 53. un 56. punkts). Turklāt EST norādīja, ka gadījumā, ja līgumā tiek izmantota mainīga procentu likme, kuru nosaka dalībvalsts centrālā banka un kura tiek publicēta šīs dalībvalsts oficiālajā vēstnesī, un ar kuru var viegli iepazīties, uz šo pamatlikmi izdarītā norāde šajā līgumā ir tāda, kas ļauj samērā informētam, uzmanīgam un apdomīgam vidusmēra patērētājam uzzināt un saprast šīs nokavējuma procentu likmes koriģēšanas mehānismu, ar nosacījumu, ka šīs minētās likmes aprēķināšanas metode ir izklāstīta minētajā līgumā. Šajā ziņā ir jāievēro divi nosacījumi. Pirmkārt, šāda aprēķina veida izklāstam ir jābūt viegli saprotamam vidusmēra patērētājam, kuram nav īpašu zināšanu finanšu jomā, un šim izklāstam ir jāļauj viņam aprēķināt nokavējuma procentu likmi, pamatojoties uz informāciju, kas sniegta kredītlīgumā. Otrkārt, pamatprocentu likmes grozījuma biežums, kas ir noteikts valsts tiesību normās, arī ir jānorāda minētajā kredītlīgumā (skat. spriedumu, 2020. gada 3. marts, *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 53. punkts).
- 5 Izskatāmajā lietā mainīgā procentu likme tiek noteikta, pamatojoties uz etalonu, ko nosaka saskaņā ar BMR regulas noteikumiem iecelta iestāde, un šī etalona apmērs ir publiski pieejams. Informācija par to, kas un uz kāda pamata nosaka etalonu, kā arī šī etalona darbības termiņš un kārtībā, kādā, pamatojoties uz šo etalonu, tiek noteikta procentu likme, ir ietvertā attiecīgajā kredītlīgumā. Tādēļ ir jāizlemj, vai nepieciešamās informācijas apjomā jāiekļauj arī paskaidrojums par to, kā tiek noteikts *WIBOR* mehānisms, kā arī kādi faktori ietekmē tā apmēra izmaiņas, vai arī šo informācijas apjomu var sniegt, atsaucoties uz informāciju šī etalona administratora tīmekļa vietnē.

- 6 Vai bankas pienākums sniegt informāciju nozīmē arī informācijas sniegšanu par to, ka *WIBOR* administrators aprēķina etalona apmēru, pamatojoties uz datiem, ko tieši sniedz bankas, kuras faktiski neslēdz darījumus savā starpā, pamatojoties uz datiem, kas tiek sniegti administratoram etalona apmēra noteikšanai, it īpaši tāpēc, ka ne Likuma par hipotekāro kredītu 10. panta 1. punkta 5. apakšpunkts, ne Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2008/48/EK (10. pants) un 2014/17/ES (11. pants) neprasa, lai kreditors sniegtu šādu informāciju. Tālāk, vai bankas pienākums sniegt informāciju nozīmē arī patērētāja informēšanu par to, cik lielā mērā banka var brīvi sniegt etalona noteikšanai nepieciešamos datus, kā arī par kritērijiem, uz kuriem tā balstās, izstrādājot šos datus, lai patērētājs varētu izprast faktorus, kas ietekmē etalona noteikšanu, lai – vērojot ekonomisko vidi –, viņš varētu pareizi un savlaicīgi paredzēt gaidāmās likmes izmaiņas, lai sagatavotos iespējamām likmes apmēra izmaiņām.
- 7 Rodas arī jautājums, vai bankai būtu jāinformē, ka tā sniedz arī datus, uz kuru pamata administrators aprēķina *WIBOR*, un kādus faktorus tā ņem vērā, izstrādājot minētos datus administratoram. Vai pēc tam ir iespējams, ka attiecīgā informācija, ņemot vērā tās sarežģītību un to, ka tā attiecas uz starpbanku naudas tirgu, vidusmēra patērētājam bez zināšanām ekonomikas jomā varētu tikt pasniegta skaidrā un saprotamā valodā un vai tādējādi tā varētu ietekmēt patērētāja lēmumu pieņemšanas procesu. Šajā sakarā jāatzīmē, ka 2021. gada 17. novembra rīkojumā lietā C-655/20, *Marc Gómez del Moral Guasch* norādīja, ka ir atļauts līgumā neietvert pilnīgu tādas atsauces indeksa definīciju, kas tiek izmantots mainīgas procentu likmes aprēķināšanai, vai neizsniegt informatīvos materiālus, kuros būtu norādītas šī indeksa iepriekšējās izmaiņas, ja šī informācija tiek oficiāli publicēta.
- 8 Attiecībā uz **trešo prejudiciālo jautājumu** ir jāuzsver, ka līgumslēdzēju pušu nelīdzsvarotības cēlonis visos ar līgumu saistītajos aspektos ir meklējams tajā, ka tieši bankai kā profesionālei bija zināms, kā tiek noteikts *WIBOR* etalons, un tā arī zināja, ka pastāv šaubas par šī etalona noteikšanas pārredzamību, taču pirms kredītņēmuma noslēgšanas par to neinformēja patērētāju. Nosakot, vai ir noticis patērētāja tiesību pārkāpums direktīvas 3. panta nozīmē, ir jāsalīdzina patērētāja situācija ar situāciju, kurā viņš būtu bijis pareizi informēts par etalona noteikšanas veidu un par mainīgas procentu likmes risku; šajā kontekstā nevar neņemt vērā tirgus un tiesiskos apstākļus, kas saistīti ar *WIBOR* etalona izmantošanu kredītņēmumos. Ņemot vērā Polijas banku tirgus apstākļus attiecīgā līguma noslēgšanas laikā, lielākā daļa banku piedāvāja tikai kredītus ar mainīgu procentu likmi. Tādējādi patērētājam varētu nebūt iespējas izvēlēties piedāvājumu ar fiksētu procentu likmi. Turklāt tas, ka tirgū nav kredīta piedāvājuma ar fiksētu procentu likmi, nevar ietekmēt konkrētā līguma novērtējumu. Tādējādi rodas jautājums, vai pienācīgi informēts patērētājs, ja viņam būtu radušās šaubas par *WIBOR* etalona noteikšanas pārredzamību, varētu izvēlēties citu kredīta produktu, lai sasniegtu savu iecerēto mērķi. Nevajadzētu arī aizmirst, ka saskaņā ar Likuma par hipotekāro kredītu 29. panta 2. punktu, slēdzot kredītņēmumu ar mainīgu procentu likmi, bankai nav iespējas noteikt veidu, kādā tiek noteikta mainīga procentu likme, jo tas skaidri izriet no likuma normas. Attiecīgi jebkura cita piedāvājuma izvēle kredīta ar mainīgu procentu likmi tirgū būtu saistīta ar tādiem pašiem

nosacījumiem kā atbildētājā bankā (*WIBOR*). Turklāt izmantotais *WIBOR* etalons tika uzskatīts par kritiski svarīgu etalonu BMR regulas izpratnē. Tāpat ir jānoskaidro, vai, piedāvājot produktu ar mainīgu procentu likmi, nav noticis rupjš patērētāja interešu pārkāpums, pakļaujot patērētāju neierobežotam procentu likmes pieauguma riskam līguma darbības laikā, un šis risks nekādā veidā nav ierobežots, jo īpaši kreditors nav piedāvājis nekādu risinājumu minētā riska ierobežošanai, tomēr ņemot vērā, ka Polijas tiesību aktos likumdevējs ir noteicis griestus maksimālajiem procentiem, kas izriet no tiesiskiem darījumiem, kā tas ir noteikts Civilkodeksa 359. pantā.

- 9 ***Ceturtais prejudiciālais jautājums*** ir par to, kāda ietekme uz līguma turpmāko spēkā esamību būs noteikumu par mainīgu procentu likmi kā nepieļaujama līguma noteikuma atcelšanai. Patērētājs uzskata, ka no noteikumiem par mainīgu procentu likmi ir iespējams svītrot atsauci uz etalonu un atstāt noteikumus par bankas peļņas daļu. Faktiski tiku mainīta procentu likmes noteikšanas metode no mainīgas uz fiksētu procentu likmi. Saskaņā ar EST nostāju, ko tā ir paudusi 2021. gada 29. aprīļa spriedumā, C-19/20, Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka, pirmkārt, tiem nav pretrunā tas, ka valsts tiesa atceļ tikai starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju noslēgta līguma noteikuma negodīgo daļu, ja šīs direktīvas preventīvais mērķis tiek nodrošināts ar valsts tiesību normām, kurās ir reglamentēta tā izmantošana, ciktāl šī noteikuma daļa ir atsevišķa līgumiska saistība, kuras godīgo vai negodīgo raksturu var vērtēt individuāli. Otrkārt, šīs tiesību normas liedz iesniedzējtiesai svītrot tikai starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju noslēgta līguma noteikuma negodīgo daļu, ja šādas svītrošanas rezultātā būtiski tiek grozīts minētā noteikuma saturs, un tas šai tiesai ir jāpārbauda. Tāpēc, tiesas ieskatā, ir jāpieņem, ka līguma noteikums, kas atsaucas uz etalonu, var tikt uzskatīts par atsevišķu līgumsaistību, kas ļautu atcelt tikai šos noteikumus, atstājot spēkā pārējo līguma daļu. Tomēr ir jāapsver, vai šādi reducēšanai, ar ko tiek saglabāta visa līguma spēkā esamība, nav pretrunā fakts, ka šādu izmaiņu rezultātā tiek mainīta minētā noteikuma būtība. Svītrojot etalonu no līguma, kredīta procentu likme no mainīgas likmes kļūst par fiksētu procentu likmi, un tā var mainīties tikai tad, ja mainās bankas peļņas daļa, kā minēts līguma 2. panta 7. punktā. Šāds līguma formulējums būs pretrunā ar pašu līguma nosaukumu (hipotekārā kredīta līgums ar mainīgu procentu likmi). Rodas arī jautājums, vai šāda līguma noslēgšana atbilstu līgumslēdzēju pušu gribai. Iepriekš minētais EST spriedums C-19/20 tika pasludināts saistībā ar kredītlīgumu, kas indeksēts ar Šveices franku un ko tobrīd piedāvāja *GM Money Bank S.A.* Gdaņskā, un šajā līgumā bija norādīta valūtas pirkšanas un pārdošanas kursa noteikšanas metode, apkopojot objektīvu faktoru, proti, Polijas Nacionālās bankas noteikto vidējo valūtas maiņas kursu, un subjektīvu faktoru, proti, bankas peļņas daļu. Šajā kontekstā Polijas tiesas uzskatīja, ka attiecīgo noteikumu nav iespējams sadalīt atsevišķās līgumsaistībās, un tās uzskata, ka minētais līguma noteikums ir negodīgs līguma noteikums pilnībā. Tomēr var vilkt paralēles starp minēto noteikumu un šajā lietā aplūkoto noteikumu par mainīgu procentu likmi.